

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres referanse

Vår referanse

16-206862ADM-BORG/BORG

Dato

20.03.2017

Høring – strengere straffer for flere lovbrudd og endringer i utmålingen av oppreisningserstatning

Det vises til departementets høringsbrev 16. desember 2016 med høringsfrist 20. mars 2017.

Forslaget om skjerpet straff ved flere lovbrudd

Lovforslaget er en oppfølging av Sundvolden-plattformen fra 2013. Det er verdt å merke seg at straffeloven 2005 i mellomtiden har trådt i kraft (fra 1. oktober 2015), og at en i dette arbeidet gjennomgikk reaksjonssystem og straffenivå i en helhetlig sammenheng.

Det er godt å se at departementet flere steder i høringsnotatet fremhever at det er domstolenes ansvar å utmåle riktig straff basert på hva som fremstår som passende i det enkelte tilfelle, at både strafferammer og straffenivå skal bygge på et prinsipp om en human rettspleie, og at en fullt ut forholdsmessig straffutmåling ikke vil være mulig eller ønskelig å oppnå i saker med mange lovbrudd.

Departementet gir i høringsnotatet en grundig gjennomgang av tidligere lovendringer og ny rettspraksis. Lovforslaget hviler likevel på det premiss at det er ”rom for å heve straffenivået i en del saker som gjelder flere lovbrudd”, jf. side 17 annet avsnitt, og et synspunkt om at dagens straffenivå ikke i tilstrekkelig grad reflekterer alvoret og grovheten ved gjentatt eller omfattende kriminalitet, jf. side 9.

Det vil alltid være områder hvor det er grunnlag for å justere straffenivået opp eller ned. Justeringer av straffenivået bør imidlertid som utgangspunkt skje ved at påtalemyndigheten argumenterer overfor domstolene med de hensyn som taler for en endring, og om nødvendig anker prinsippaker til Høyesterett. Dette er det rom for innenfor gjeldende strafferammer. Borgarting lagmannsrett er likevel ikke fremmed for at tydelige signaler fra lovgiveren kan gjøre det lettere for påtalemyndigheten å få gjennomslag, men det er ikke nødvendig å øke strafferammene for å oppnå et slikt resultat. Ved å forhøye strafferammene, vil avstanden

mellom strafferamme og realistisk straff bli større, noe man forsøkte å unngå da straffeloven 2005 ble vedtatt, jf. høringsnotatet s 19.

Borgarting lagmannsrett er enig med departementet i at lovfestingen av straffskjerpelsesprinsippet bør skje i straffeloven § 79 bokstav a nr. 1. Av alternativene i departementets lovutkast (side 43) bør man velge at den felles straff "skal stå i forhold til antallet lovbrudd som pådømmes".

I høringsnotatet side 18-19 gjennomgås en del dommer til illustrasjon av nåværende og fremtidig straffenivå. Selv om det er gjort i Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) om slutføring av spesiell del i straffeloven 2005, Prop. 97L (2009-2010) om skjerpning av straffen ved volds- og seksuallovbrudd og Prop. 181L (2012-2013) om endringer i utlendingsloven, mener Borgarting lagmannsrett at man bør være tilbakeholden med å bruke en lovteknikk der det i forarbeidene gis detaljerte retningslinjer for straffutmålingen. Domstolene er, og skal være, lojale mot slike angivelser i forarbeidene, se storkammeravgjørelsen i Rt. 2009 side 1412 avsnitt 22 og Rt. 2015 side 51 avsnitt 16. En utbredt praksis med detaljerte føringer for straffutmålingen i lovforarbeider vil etter lagmannsrettens syn bidra til at straffutmålingen blir mer skjematisk og i mindre grad tilpasses de konkrete omstendighetene i saken, noe som er lite ønskelig. Til eksempelet på side 18 med utgangspunkt i Rt. 2015 side 401 bemerkes i tillegg at departementet synes å legge opp til en skjerpelse som etter lagmannsrettens oppfatning uansett blir for stor.

Borgarting lagmannsrett er enig med departementet i at det i helt spesielle tilfeller kan være et reelt behov for å ha mulighet til å idømme en strengere straff enn fengsel i 21 år, for eksempel der det er flere overtredelser som hver for seg ville kvalifisert til fengsel opp mot lovens maksimum. Dette er likevel sjeldne unntak. En økning bør derfor begrenses til tilfeller der det skal utmåles straff for flere overtredelser der minst én av overtredelsene har 21 års strafferamme.

Etter dette mener Borgarting lagmannsrett at det fortsatt bør stå "det dobbelte" i § 79 bokstav a nr. 1, idet en ikke kan se noe behov for å øke strafferammen fra en dobling til en tredobling ved konkurrens.

Videre bør første punktum i nr. 5 formuleres slik:

Dersom lovbrøyteren har begått flere lovbrudd, hvorav minst ett kan straffes med fengsel inntil 21 år, forhøyes strafferammen til fengsel inntil 30 år.

Regelen i utkastet til annet punktum i nr. 5 om ytterligere heving av strafferammen til fengsel inntil 40 år er det ikke tilstrekkelig behov for, og den bør derfor ikke tas med.

Borgarting lagmannsrett er enig i forslaget om endring i straffeprosessloven § 40 om krav til domsgrunnene for straffutmålingen. Praksis i dag er for øvrig langt på vei i samsvar med det som nå foreslås lovfestet.

Forslaget om endring i utmåling av oppreisningserstatning ved lovbrudd begått av flere i fellesskap

Borgarting lagmannsrett er skeptisk til dette forslaget. Selv om det kan legges vekt på den enkelte gjerningspersons skyldgrad ved utmåling av oppreisningen, skal oppreisningen først og fremst være en kompensasjon til fornærmede. Ved forslaget vil det lett bli en betydelig overkompensasjon til fornærmede. Den økte straffverdighet må ivaretas ved strafferammer og den konkrete straffutmåling, slik det også gjøres i praksis. Etter lagmannsrettens syn legger forslaget for stor vekt på oppreisningserstatningens pønale funksjon og for liten vekt på ordningens primærformål som er å gi fornærmede en passende kompensasjon for skade av ikke-økonomisk art.

På den annen side er det klart at alvorlige krenkelser kan oppleves enda verre om det er flere gjerningspersoner. Hvis lovgiveren vil gi et signal til domstolene om at dette momentet skal tillegges større vekt enn nå, kan dette gjøres ved å nevne ”i fellesskap med andre”, som et av momentene i vurderingen, slik departementet nevner på side 37 i høringsnotatet.

Med hilsen

Ola Dahl
førstelagmann

Hans-Petter Jahre
lagmann